

Araştırma Makalesi/ Research Article

**Bosna Eyaleti'nde Dubrovnikliler, Faaliyetleri,
Karşılaştıkları Problemler ve İlgili Fermanlar (1712-
1740)**

Cihan Yemişçi* – Ayşe Öztürk **

(ORCID: 0000-0003-0447-7933 / 0000-0003-3166-9762)

Makale Gönderim Tarihi

13.08.2025

Makale Kabul Tarihi

05.09.2025

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Yemişçi, C., Öztürk, A., “Bosna Eyaleti'nde Dubrovnikliler, Faaliyetleri, Karşılaştıkları Problemler ve İlgili Fermanlar (1712-1740), *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 7/2 (Aralık 2025), 215-244.

APA: Yemişçi, C., Öztürk, A. (2025). Bosna Eyaleti'nde Dubrovnikliler, Faaliyetleri, Karşılaştıkları Problemler ve İlgili Fermanlar (1712-1740). *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 7(2) (Aralık 2025): 215-244.

Öz

Osmanlı Balkanlarının en önemli serhad eyaletlerinden biri olan Bosna, sınır komşusu olan ve haraçgüzarlığı münasebetiyle Osmanlı İmparatorluğu'na tâbi hükümetler arasında yer alan Dubrovnik Cumhuriyeti ile yüzyıllar boyunca siyasî, iktisadî, diplomatik, sosyal ve hukukî ilişkiler içerisinde olmuştur. Geç Orta Çağ'da ve Yeni Çağ'ın ilk yüz yılında Batı Balkanlarda cereyan eden uluslararası ticaretteki üstünlüğünü sürdüren Dubrovnikliler, hem Osmanlı

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, cihan.yemisci@bilecik.edu.tr.

Assoc. Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Türkiye.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, ayseozturk1461@gmail.com.

MA Candidate, Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Türkiye.

himayesi altında olmaları hem de imtiyazlı statüleri sayesinde bölgede kurmuş oldukları ticarî ağıları kesintiye uğramadan sürdürebilmişlerdi. Bu sayede Dubrovnikli tüccar sınıfı, Osmanlı İmparatorluğu'nun provizyonist siyaseti doğrultusunda kendi gümrüklerinin iltizamını üzerlerine almış ve ayrıca birçok vergi kaleminden de muafiyete sahip olmuştu. Bahsi geçen istisnâ imtiyazların desteğiyle Dubrovnikliler, 16. yüzyılın sonlarına kadar Batı Balkan ticaretinin fiilî tekeline kendilerinde tutabilmişlerdi. 1550'li yıllardan itibaren tüm Balkanlarda örnekleri görüldüğü üzere, Osmanlı siyasî ve ekonomik istikrarının bir yansıması ve doğal bir sonucu olarak Bosna'nın yerel tüccar sınıfının zenginleştiği ve etki alanını genişleterek eyalet ve bölge çapındaki birçok ticaret kaleminde önce Dubrovniklilerle rekabet edecek seviyeye geldiği, ardından da rakibini ekarte ettiği görülmektedir. Boşnak tüccarın bu gelişim seyrinin ticaretin faal olduğu birçok şehir ve limanda sürüşmelere sebep olduğu, Osmanlı'nın taşra idarecilerinin, güvenlik görevlilerinin ve vergi tahsildarlarının yerli unsurların yanında yer almasıyla süreçlerin Dubrovnikli tacirlerin aleyhine bir yol izlediği mevcut arşiv belgeleri, ana kaynaklar ve birtakım çalışmalar özelinde kayda geçmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Bosna Beylerbeyliği, Hersek Sancakbeyliği, Dubrovnik Cumhuriyeti, Uluslararası İlişkiler Hukuku, Sınır Ötesi Ticaret.

Ragusan People in the Bosnian Province, Their Activities, Problems They Encountered, and Related Edicts (1712-1740)

Abstract

Bosnia, one of the most important border provinces of the Ottoman Balkans, has had political, economic, diplomatic, social and legal relations with the Republic of Dubrovnik, which is a neighbor and among the governments subject to the Ottoman Empire due to its tributary status, for centuries. The people of Dubrovnik, who maintained their dominance in international trade in the Western Balkans during the Late Middle Ages and the first century of the New Age, were able to maintain the commercial networks they had established in the region without interruption, thanks to both being under Ottoman protection and their privileged status. In this way, the Dubrovnik merchant class took over the tax-farming of their own customs in line with the provisionist policy of the Ottoman Empire and also gained exemption from many taxes. With the support of these exceptional privileges, the Dubrovnik people were able to maintain a de facto monopoly of Western Balkan trade until the end of the 16th century. As seen throughout the Balkans from the 1550s onwards, as a reflection and natural consequence of Ottoman political and economic stability, the local merchant class of Bosnia became richer and

expanded its sphere of influence, reaching a level where it could first compete with the people of Dubrovnik in many trade items across the province and region, and then later eliminate its rival. Existing archival documents, primary sources and some studies have documented that the development of the Bosnian merchants caused friction in many cities and ports where trade was active, and that the processes took a path against the Dubrovnik merchants, as the Ottoman provincial administrators, security officers and tax collectors sided with the local elements. In our study, within the framework of the provisions determined in the mentioned sources, the activities of Dubrovnik people who were active in the Bosnian province between 1712 and 1740, which constitutes the time limit of the subject, the problems they encountered with the Ottoman administrative class or civilian elements, the judicial events that took place, and the solution processes through the decrees sent as a result of their transfer to the Ottoman capital were evaluated.

Keywords: Ottoman Empire, Bosnian province, Sanjak Beyship of Herzegovina, Dubrovnik Republic, international relations law, cross-border trade.

Giriş

Bosna, Osmanlı Devleti'nin fetih politikası doğrultusunda Balkanlara yayılmaya başladığı kuruluş yıllarından itibaren Osmanlı akınlarına maruz kalmış, II. Murad döneminde yoğunlaşan bu akınların devamında II. Mehmed'in bölgede gerçekleştirdiği seferlerle de fethi büyük ölçüde tamamlanmıştır. II. Bayezid döneminde Hersek'e tamamen hâkim olunmuş ve daha ilerleyen zamanlarda ise Bosna'nın kuzeyinde kalan topraklar da Osmanlı sınırlarına katılmıştır.¹ II. Mehmed'in himayeci politikası ile ülkede daha önceleri Papa'nın etkisiyle Kral tarafından yasaklanan, kovuşturmayla ve katliama uğrayan Bogumil mezhebi ve

¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, I, TTK, s. 210, 419-421, 425-427, 432; II, s. 112; Mustafa Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, I, TTK, Ankara 2010, s. 312-315; Halil İnalçık, *Fatih Devri Üzerinde Resmi Vesikalar*, I, TTK, Ankara 1995 (3. Baskı), s. 30, 34; Francis W. Carter, "The Political Geography of the Dubrovnik Republic", *Acta Geographica Croatica*, 29, Zagreb 1994, s. 83-84; Sabire Arık, "Polonya (Leh) Kaynaklarında Varna Savaşı ve Sonuçları", *Türk Tarihinde Balkanlar, Balkans in the Turkish History*, I, ed. Zeynep İskefiyeli, M. Bilal Çelik ve Serkan Yazıcı, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Sakarya 2013, s. 359-360; Ludwig Fekete, "Osmanlı Türkleri ve Macarlar, 1366-1699", *Belleten*, XIII/52 (Ekim 1949), s. 664-665.

Fransiskan Manastırı koruma altına alınmıştır.² Ardından Osmanlı yönetimine sıcak olan birçok yerel soylu ailenin, Stefan Duşan idaresinden bakiye kalan ve Osmanlı timarlarına çok benzeyen “baştına”larını ellerinde tutmalarına izin verilmiştir.³ Böylece Osmanlı taşra teşkilatına entegre edilen Bosnalı unsurların imparatorluğun hâkimiyetini benimsemesi kolaylaşmış ve kısa zamanda Bosna ahalisi Osmanlı kültürüne ve yönetim teşkilatına adapte olarak İslamlaşmaya başlamıştır.⁴

İmparatorluğun taşra idarî yapılanmasında Bosna ve Hersek Rumeli Beylerbeyliği’ne bağlı birer sancak olarak yönetilirken, 1580 yılında Bosna’nın merkeze bağlı bir eyalet olarak teşkilatlandırılmasıyla birlikte diğer bazı sancaklarla beraber Hersek sancağı da bu yeni kurulan beylerbeyliğe bağlanmıştır.⁵ Avusturya Habsburgları ve Venedik Cumhuriyeti ile sınırdaş olması nedeniyle bir serhad eyaleti olarak stratejik önemi yüksek olan Bosna, aynı zamanda Osmanlı’ya tâbi harağgüzar bir şehir devleti olan Dubrovnik Cumhuriyeti ile de sınır komşusuydu. Bu münasebetle sınırın iki tarafından karşılıklı sosyo-ekonomik ilişkiler kadar asayiş sorunları da hem Bosna eyaletinin hem de Osmanlı merkezinin gündeminde sıkça yer bulmakta, idarî ve adlî mekanizmaları meşgul etmekteydi.⁶

² Altan Çetin – Galip Çağ, “Bosna’nın Osmanlı İdaresine Geçişinde Bogomilliliğin Etkisi”, *Tarih Okulu*, IX (2011), s. 19, 35; Muhamed Valjevac – Dzana Katana, “Bosna’da Bogomiller – Tarihsel Geşişim ve Mezhepler Arası Çatışma”, *CIEES*, Ortodoks Kiliseleri Tarihi, ed. Sema Aktaş Sarı, Erim Vatansver ve Mehmet Kerim, Eskişehir 2020, s. 179-199.

³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Halil İnalçık, “Stefan Duşan’dan Osmanlı İmparatorluğuna, XV. Asırda Rumeli’de Hristiyan Sipahiler ve Menşeleri”, *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s. 207-248.

⁴ Fethinden sonra Bosna’nın sancak olarak yapılandırılarak Osmanlı taşra teşkilatına entegre edilmesi süreci için bk. Hatice Oruç, “15. Yüzyılda Bosna Sancağı ve İdari Dağılımı”, *OTAM*, 18, Ankara 2005, s. 251-254.

⁵ Feridun Emecen, “Bosna Eyaleti”, *TDVİA*, VI, İstanbul 1992, s. 296-297.

⁶ Vesna Miović-Perić, *Na Razmeđu*, Dubrovnik 1997, s. 47-83; aynı yazar, *Dubrovačka Republika u Spisima Osmanskih Sultana*, Dubrovnik 2005, s. 79-86; Cihan Yemiřçi, *Dubrovnik’te Osmanlılar, Osmanlı-Dubrovnik İlişkilerinin Sosyal ve Hukuki Yönü*, Deęiřim Yayınları, İstanbul 2023, s. 31-35; aynı yazar – Hanife Dursun, “Bosna Eyaleti’nde Dubrovnkilerin Karşılaştıkları Problemler ve İlgili Fermanlar (1670-1685)”, *JIEES*, 5/1 (Yaz 2023), Sakarya, s. 103-114; Metin Ziya Köse, “Osmanlı Balkanı’nda Kara Ticareti ve Rekabet: Rumeli’de Dubrovnik Tüccarları (1600-1630)”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal

Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanları tek bir merkezî idare altında birleştirmesi sayesinde bölgede oluşan geniş çaplı istikrar, birçok farklı coğrafyada görülen olumlu tesirlerini Bosna'da da göstermiştir. Gazi Hüsrev Bey zamanında kurulan Saraybosna gelecekte Bosna'nın başkentini oluşturacak şekilde bir gelişim seyri izlemekte, ayrıca Banyaluka, Tuzla, Yayçe, Klissa gibi eyaletin önemli şehirleri uluslararası ticarete açılmaktaydı. Bu serencamın yerli tüccara olan müspet tesirlerinin başında ise ticaret bağlantılarını daha geniş alanlara yayarak gerek eyalet içinde yerel ticarete gerekse sınır ötesinde dış ticarete faaliyet alanlarını genişletmek oldu. Bu şekilde zenginleşen Boşnak tüccarın, 1550'li yıllardan itibaren Batı Balkanlarda birkaç yüzyıl boyunca ticaretin tekeli elinde bulunduran Dubrovnikli meslektaşlarına karşı rakip olarak yükseldiği bir vakadır.⁷ İmparatorluk siyasetinin izin verdiği ölçüde ve ticaretin dinamikleri içerisinde Boşnak tüccarın Venedikli meslektaşlarıyla ortaklıklar kurarak Dubrovnikli ticarî unsurların aleyhinde bölgede ticaret güzergâhını değiştirebilecek nitelikte bir güce ulaştıklarını görmek mümkündür.⁸

Takribî olarak 12. yüzyıldan itibaren Adriyatik Denizi üzerinden İtalya'ya gerçekleşen ticarete Balkanların Dalmaçya kıyılarında kara-deniz bağlantısını sağlayan limanların başında Dubrovnik gelirken, 16. yüzyılın ortalarından itibaren Boşnak tüccarın yükselişi ve kurduğu dış ortaklıklar bahsi geçen deniz ötesi ticaretin güzergâhını da etkilemiştir. Boşnakların, Adriyatik'te devam eden ticaretin ve deniz taşımacılığının başat aktörlerinden olan Venedikliler ve Yahudilerle kurduğu iş birliği, yüzyıllardır bölgede ticarî üstünlüğü elinde tutan Dubrovnikli rakiplerini

Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (2013), s. 48-49; aynı yazar, *Osmanlı Devleti ve Dubrovnik İlişkileri, 1500-1600, Doğu Akdeniz'de Casuslar ve Tacirler*, Giza Yayınları, İstanbul 2009, s. 37; İdris Bostan, "Ahidnamelere ve Uygulamalara Göre 15-16. Yüzyıllarda Osmanlı-Dubrovnik Ticari Münasebetleri", *Osmanlı Deniz Ticareti*, Küre Yayınları, İstanbul 2019, s. 17; Suraiya Faroqhi, "Ticaret Bağlantıları", *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak*, çev. Gül Çağalı Güven ve Özgür Türesay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008 (3. Baskı), s. 9-94.

⁷ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, I (1300-1600), çev. Halil Berktaş, Eren Yayınları, İstanbul 2004, s. 321-323; Köse, "Osmanlı Balkanı'nda Kara Ticareti ve Rekabet", 44-45.

⁸ Cihan Yemişçi, "Split Limanı'nın Uluslararası Ticarete Açılması ve Split Dubrovnik Rekabeti (1590-1645)", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/1 (2021), s. 269-270.

ekarte edecek boyuta gelmiş ve bu süreç 1592’de Split Limanı’nın Osmanlı-Venedik işbirliği altında uluslararası ticarete açılmasıyla daha ileri bir boyuta taşınmıştır. Bu tarihten itibaren Balkanları İtalya’ya bağlayan deniz güzergâhı Dubrovnik-Ancona hattından Split-Venedik arasına kaymıştır.⁹ Bu durum Dubrovnik Limanı ve tüccarları için yıkıcı sonuçlar doğurmuş ve bunun aksine Bosna’da cereyan eden ticarî aktivitelerde üstünlük Boşnak tüccarın eline geçmiştir.¹⁰ 1645 yılında Osmanlılarla Venedikliler arasında Girit Savaşı’nın patlak vermesi 1573 yılından beri süregelen uzun barış dönemini sona erdirmiş, buna bağlı olarak Split Limanı kapatılmış, bu gelişmeler de Dubrovnik Limanı’nın ve tüccarlarının tekrar sahneye çıkmasına kapı açmıştır.¹¹ Fakat Bosnalı tüccarın yıllar boyunca Venediklilerle kurmuş olduğu iş birliği ve ortaklıkların tabii seyri, savaş hukukunun getirdiği ticarî ambargo ve yasaklara rağmen devam etmiştir. Ticaretin tabiatı gereği oluşan iç ve dış dinamikler nedeniyle, Bosnalıların başkentinde kendi menfaatlerine aykırı emirlerine karşı direnciyle bölgede cereyan eden ticaret birçok defa kaçak yollarla sürdürölmüştür. Bu şekilde yasadışına itilen Bosnalı-Venedikli iş birliği, ortaklıkları ve ticareti bu dönemde kaçınılmaz olarak kanun dışı sahada kalmıştır. Bu da ticarettde rakip unsur olan Dubrovniklilerin, meydana gelen söz konusu kaçak ticarî faaliyetlerin kendi çıkarlarının aleyhine gelişmesi dolayısıyla başkentte şikayetlerine neden olmuştur.¹² Bölgede bahsi geçen bu makro gelişmelerin mikro ölçekteki yansımaları ise ticaretin tarafları olan tacirlerin ve yerel ahalinin, sınırın her iki yönündeki üyelerinin arasında vuku bulmuştur. Meydana gelen gelişmelerin genel ve özel meseleleri ise Osmanlı’nın hem taşra idarecilerine hem de merkeze kadar ulaşmış, çözüm

⁹ Cemal Kafadar, *Kim Varmış Biz Burada Yoğ İken*, Metis Yayınları, İstanbul 2010, s. 82, 84; Mikail Acıpinar, *Osmanlı İmparatorluğu ve Floransa, Akdeniz’de Diplomasi, Ticaret ve Korsanlık (1453-1599)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2016, s. 123-124.

¹⁰ Zdenko Zlatar, “Dubrovnik and Ottoman Balkans (1430-1808)”, *Türk Tarihinde Balkanlar, Balkans in the Turkish History*, I, ed. Zeynep İskefiyeli, M. Bilal elik ve Serkan Yazıcı, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya 2013, s. 494.

¹¹ Robin Harris, *Dubrovnik, A History*, Londra 2003, s. 170; Suraiya Faroğhi, *Osmanlı İmparatorluğu ve Etrafındaki Dünya*, ev. A. Berkay, Kitap Yayınları, İstanbul 2010 (2. Baskı), s. 132-133; Yemişçi, “Split-Dubrovnik Rekabeti”, s. 270.

¹² Yemişçi, “Split-Dubrovnik Rekabeti”, s. 277-279; aynı yazar, “XVI ve XVII. Yüzyıllarda Gabela Tuz Pazarı ile Bosna ve Hersek’in Tuz İhtiyacının Karşılanması”, *Pazar Kitabı*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2020, s. 187, 201, 209.

mahiyetinde muhatap makamlara gönderilen ferman ve buyruldu türündeki belgeler de bu sayede kayıtlara geçmiştir.

Osmanlı Taşra Görevlilerinin İlegal Vergi Talepleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki bazı taşra görevlilerinin yetkilerini istismar etmeleri özellikle 17. yüzyılda artış göstermiştir. Bu yüzyılda Osmanlı başkentinde merkezî otoritede yaşanan buhran, üst bürokrasideki hizipleşmelere dayanmakta ve bu da taşra yönetimlerinde akis bulmaktaydı.¹³ Bahsi geçen idarî zafiyetin taşradaki yansımaları, merkezî devlet politikalarının taşra yönetimlerinin direnciyle karşılaşması, bu çelişmelerden doğan sürtüşmeler, akabinde oluşan otorite çatlıklarından ise vergi tahsildarları ve alt sınıf ehl-i örf taifesinin ortaya çıkan keyfî uygulamalarında kendini göstermekteydi.¹⁴

Söz konusu uygulamalar yerine göre ve bazı olaylar özelinde, Boşnak tüccarlar gibi yerel unsurların Venedikli meslektaşlarıyla işbirliği ve ortaklıklarından doğan menfaatlerin Osmanlı görevlileri tarafından

¹³ Önemli bir örnek teşkil etmesi açısından, 1623'te Vaç gümrük nazırının Dubrovniklilerden gayri resmi olarak cebren aldığı vergiler karşısında onu himaye eden Budin beylerbeyinin Bosna'daki mevkidaşına İstanbul'dan bu konuda gelen emirleri dinlemeyip kendi buyrukları doğrultusunda hareket etmesini salık vermesi bu hususta karakteristik nitelikler taşıyan bir teşebbüs olarak gösterilebilir. Bu olayda, hizipsel menfaatlerin çatıştığı bir ortamda taşra idarecilerinin kendi çıkarlarını başkent siyasetinin önüne koyabildiklerini, böylece hükümeti teşkil eden karşı hizbe karşı hareket ederlerken devletin kanunlarını dahi hiçe sayabildiklerini ve bu şekilde taşranın merkeze olan direncinin bir başka vechesini ortaya koyan bir misal olarak tarihe geçmiştir. Bk. Cihan Yemişçi, "The Other Face of the Medallion: Pursuit of Truth from the Samples of Two Archives about Ottoman-Dubrovnik Relations", *Congress of International Eastern European Studies (CIEES)*, ed. Yücel Öztürk ve Nuri Kavak, Eskişehir 2018, s. 68-73; aynı yazar, *Doğu ile Batı'nın Sınırında*, s. 51; Vesna Miović, *Dubrovačka Republika u Spisima Namjesnika Bosanskog Ejaleta i Hercegovačkog Sandžaka* (bundan sonra *Spisima II*), Državnog Arhiva u Dubrovnika, Dubrovnik 2008, s. 125.

¹⁴ Cihan Yemişçi, *Doğu ile Batı'nın Sınırında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1592-1714)*, Efe Akademi Yayınları, İstanbul 2023, s. 51-52; aynı yazar – Dursun, "Bosna Eyaleti'nde Dubrovniklilerin Karşılaştıkları Problemler", s. 104, 106; Mladen Glavina, *17. Yüzyıl Başında Osmanlı-İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti İlişkileri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2009, s. 125-127; Sevda Diraga Canbaz, *15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiye Defteri: (H.1057-1073/M.1647-1663) (İnceleme-Metin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa 2011, s. 74-77.

korunma gayretinin bir sonucu¹⁵ olabileceği gibi taşradaki Dubrovniklilerin sahip oldukları imtiyazlar hakkındaki bilgisizlikleri gibi daha masum sebeplerden de kaynaklanmış olması mümkündür.¹⁶ Fakat diğer yandan bu olayların büyük kısmının Osmanlı taşra görevlilerinin şahsî olarak veya çıkar gruplarının maddî kazançlarını arttırmak gibi yozlaşmış ve basit nedenlerden ileri gelmesi en önemli faktör olsa gerektir. Bu sebeplerle ortaya çıkan problemler, Dubrovniklilerden yasal olarak belirlenmiş hadden daha fazla vergi almaya çalışmak veya muaf oldukları vergileri tahsil etme gayretine girmek gibi olaylarla vuku bulmaktaydı. Bir önceki yüzyılda olduğu gibi bu çalışmanın zaman kesitini kapsamına alan yıllar arasında da ikili ilişkilere dair Osmanlı arşiv belgelerinde en fazla yer bulmuş şikayetler bu konudadır.

Dubrovnikliler, cumhuriyet elçileri Petar Civano ve Core Jerkov'un 1521 senesinde I. Süleyman'ın başdefterdarıyla akdettiği iltizam antlaşmasına binaen kendi tüccarlarının Osmanlı tahsildarlarına ödemekle mükellef oldukları %2 oranındaki gümrük vergisinin mültezimliğini üstlerine almışlardı. Buna göre Dubrovnikli tüccarlar, Balkanlardaki ticarî faaliyetleri dolayısıyla Osmanlı eminlerine vermeleri gereken gümrüğü, cumhuriyetin görevlendirdiği ve Osmanlı defterdarlığının üç senelik iltizam beratına sahip olan mültezime / amile ödeyeceklerdi. Bu durumda, bölgedeki gümrük noktalarındaki Osmanlı eminlerine ayrıca vergi ödememeleri gerekmektedir.¹⁷ Buna rağmen eminlerin birçok defa Dubrovnikli tüccarlardan gümrük tahsil etmeye çalıştıkları, kervanlardaki yüklerini boşalttıkları, hatta güç kullanıp zorbalık yaparak onlara zorluk çıkardıkları ve böylece cebren usulsüz bir şekilde vergi aldıkları belgelerde görölmektedir. Bir yüzyıldan fazla bir

¹⁵ Yemişçi, "Split-Dubrovnik Rekabeti", s. 277-279; aynı yazar, "Gabela Tuz Pazarı", s. 187, 201, 209.

¹⁶ Vesna Miović ve Mladen Glavina, tařradaki Osmanlı görevlilerinin Dubrovniklilerin sahip oldukları imtiyazlar hakkında bilgi sahibi olmadıklarını da ilaveten muhtemel sebepler arasında sıralamaktadırlar. Bk. Vesna Miović, *Dubrovačka Republika u Spisima Osmanskih Sultana* (bundan sonra *Spisima*), Dubrovnik 2005, s. 79; Glavina, *a.g.t.*, s. 126-127.

¹⁷ Cihan Yemiřçi, *Hilal İle Haç'ın Arasında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1326-1592)*, Efe Akademi Yayınları, İstanbul 2023, s. 159-161. Bu konuda ayrıca bk. Miović, *Spisima*, s. 12, 75; aynı yazar, *Dubrovačka Diplomacija u Istanbulu*, Zavod za Povijesne Znanosti u Dubrovniku HAZU, Zagreb-Dubrovnik 2003, s. 64; Harris, *Dubrovnik*, s. 99; İdris Bostan, *Osmanlı Deniz Ticareti*, s. 17.

süre boyunca Osmanlı tahsildarlarının zaman zaman teşebbüs ettikleri bu yasadışı uygulama başkentten gönderilen fermanlarla önlenmeye çalışılmıştı.¹⁸ Fakat merkezî otoritenin emirlerinin taşrada yeterince etkili olamadığının belki de en karakteristik örneklerinden biri olarak bu yasadışı gümrük tahsilatına dair teşebbüsler 18. yüzyılın ilk yarısında henüz sonlandırılmamıştı.

1713 ve 1716 yıllarına ait olan ve Bosna beylerbeyine, Saraybosna kadısına, Hersek sancakbeyine ve eyaletteki diğer kadılara gönderilen iki fermanda, adı geçen görevlilerin 1708'den beri Dubrovniklilerden gümrük ve bac vergisi tahsilatı yaptıkları konu edilmektedir. Dubrovnik elçileri Cono Resti ve Nokoliça Buka'nın padişaha arz ettiği şikayete göre tüccarlar Bosna ve Hersek'ten, özellikle Foça ve Grajda'dan geçerlerken buralardaki gümrük eminleri, bacdârlar, özellikle sınırdaki bachânenin emini, bu mahallin muhafazasından sorumlu Payoğlu Mustafa ve Memi isimli kethüdalar ile ayrıca bölükbaşılar ve pandurbaşılar, Trebinje'de kale komutanı (kapudân) Osman'ın azmettirmesiyle onlardan zorla gümrük ve bac vergileri almak için yükleri boşalttırılmakta ve bu şekilde yüksek miktarda para toplamaktadırlar. Fermanlar, rutin olarak bu konudaki ahidname hükümlerinin ve Dubrovnik gümrük iltizamının şartlarının ilgili yetkililere bildirilmesiyle başlamaktadır. Devamen, bahsi geçen görevlilerin yasadışı uygulamalarının durdurulması, meydana gelen olaylarda icra edilen zulmün sonlandırılması ve tüccarlardan haksız yollarla alınan paranın iade edilmesi emredilmiştir.¹⁹

Dubrovniklilerin ticarî faaliyetlerinin en yoğun olduğu eyalet olan Bosna'nın idarî amirleri, başta beylerbeyi olmak üzere sancakbeylerine ve kadılara hitap eden fermanlar diğer idarî birimlere kıyasla daha fazla yekun tutmaktadır. Diğer taraftan Dubrovnikli tüccarların aktif oldukları Rumeli, Budin ve Özi gibi diğer eyaletlerin ve onların sancaklarının idarecilerine gönderilmiş fermanların mevcudiyeti, bahsi geçen

¹⁸ 17. yüzyıl boyunca Osmanlı eminlerinin Dubrovnikli tüccarlardan gümrük tahsil etme çabaları hakkında bkz.

¹⁹ Zanlılar hakkındaki şikayete konu olan ilk olayın h. 1120 / 1708-1709'da gerçekleştiği ve o zamandan bu yana sorunun çözülmediği, paranın iade edilmediği ve sorumluların cezalandırılmadığına dair bkz. HD. 2, s. 128/4 (Evâsıt-ı Şevval 1125 / 31 Ekim – 9 Kasım 1713). Bir önceki fermanın sonra geçen üç sene boyunca fermandaki emirlerin hala icra edilmemiş olduğu hakkında bkz. HD. 2, s. 134/2 (Evâil-i Rebiülahir 1128 / 23 Mayıs – 1 Haziran 1716).

istismarların tüm Balkan coğrafyasında yaygın olduğu izlenimini vermekte, böylece taşra görevlilerinin yozlaştığına ve merkezî otoritenin azalması karşısında fermanlara yönelik direncin arttığına dair yukarıdaki tespitleri kuvvetlendirmektedir.²⁰

Dubrovniklilerin maruz kaldıkları bir başka haksızlık ise ödemekten muaf olmalarına rağmen kendilerinden bac, cizye, ispençe, dâm, mürûriye, balmumu resmi, kantariye, pandur resmi ve diğer bazı vergilerin ve ödemelerin talep edilmesidir.²¹ Yukarıda bahsi geçen, Trebinje’de bir kale komutanı olan Osman’ın, diğer palanka kaptanları ve onlara bağlı askerlerle Dubrovnik ticaret kervanlarının yollarını kestikleri, bac, pandur* resmi ve yük başına akçe tahsil ettikleri bir fermana konu olmuştur. Fermanda, Dubrovniklilerden muaf oldukları bu gibi ödeneklerin men edildiği belirtilerek tüccarlardan alınan paranın geri verilmesi emredilmiştir.²²

Dubrovnikli tüccarların, cumhuriyet vatandaşlarının ihtiyaçları için Bosna ve Hersek’ten öküz, inek, koyun ve keçi satın alarak Dubrovnik’e getirmeleri, bölgede periyodik olarak gerçekleşen sınır ötesi ticarî faaliyetler arasında yer almaktaydı. Bu şekilde cumhuriyet topraklarına ulaştırılan canlı hayvanlardan süt ve süt ürünleri elde edilmesinin yanı sıra onların etlerinden ve derilerinden de istifade edilmekteydi. Ancak birtakım Osmanlı taşra görevlilerinin, olağan

²⁰ Pavla Papa adlı Dubrovnikli tüccardan gayri resmî olarak vergi tahsil edildiği ve ona zorluk çıkarıldığı hakkında Bosna beylerbeyi ile Saraybosna kadısının yanı sıra Rumeli ve Özi beylerbeylerine, Sofya ve Filibe kadılarına, ayrıca buralardaki kale dizdarlarına, zabitanâ, vilayet ayanlarına ve iş erlerine gönderilen ferman için bkz. HD. 2, s. 125/1 (Evâil-i Rebiülevvel 1125 / 28 Mart – 6 Nisan 1713). Marko Papa adlı tüccarın iki hizmetkariyle birlikte benzer sebeplerle rencide edilmiş olduğuna dair aynı muhataplara hitaben gönderilmiş ferman için bkz. HD. 2, s. 128/2 (Evahir-i Cemaziyelahir 1125/ 15-24 Temmuz 1713). Bosna ve Rumeli beylerbeyleri ile başta Hersek olmak üzere Rumeli’ndeki tüm sancakbeylerine, kadılara, kale dizdarlarına, Foça’daki ve diğer yerlerdeki gümrük emînlerine gönderilen ferman için bk. HD. 2, s. 160/1 (Evâil-i Cemaziyellevvel 1143 / 12-21 Kasım 1730).

²¹ HD. 2, s. 122/2 (Evâsıt-ı Rebiülahir 1124 / 18-27 Mayıs 1712). Bu konuya dair diğer bazı örnekler için bk. Miović, *Spisima*, s. 79-80; Murat Akgündüz, “Osmanlı İdaresi Döneminde Bosna-Hersek”, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVIII (2003), s. s. 124.

* Batı Balkanlarda dağlık ve ormanlık bölgelerdeki yolları ve geçit yerlerini eşkiyalara karşı muhafaza eden korucu.

²² HD. 2, s. 128/4 (Evâsıt-ı Şevval 1125 / 31 Ekim – 9 Kasım 1713).

hale gelmiş olan bu ticaretten de ilave fayda sağlama teşebbüsleri bazı fermanlarda yer bulmuştur. 1713 yılına tarihlendirilmiş bir fermanla yollarda ve derbendlerde yerel askerlerle pandurların yol kestikleri, hayvan ihraç eden Dubrovniklileri engelledikleri ve onlardan bac ve bazı ödenekler istedikleri, itirazlarla karşılaştıklarında ise silah zoruyla aldıkları kayda geçmiştir. Böyle davranışların yasak olduğu, engellenmesi gerektiği ise Bosna beylerbeyine, Hersek sancağı mutasarrıfına, Saraybosna kadısına, eyaletteki ve bilhassa Hersek'teki kadılara buyrulmuştur.²³

Buna benzer haksız kazanç elde etmeye çalışan Osmanlı taşra görevlilerinin, Bosna'nın yanı sıra Rumeli ve Özi eyaletlerinde de bazı olaylara sebep oldukları görülmektedir. Adı geçen eyaletlerde ticaretle uğraşan Matyo Radi adlı Dubrovnikli tüccarın şikayetine göre kendisinden cizye, ispençe, avarız-ı divaniye ve diğer bazı vergiler talep edilmiş olduğu kayda geçmiştir. Mağdur tüccar, Dubrovniklilerin ödemekten muaf oldukları bu gibi vergilerin kendisinden talep edilmemesi için cumhuriyetin İstanbul'daki elçi vekili Luka Kırıko aracılığıyla adına düzenlenmiş ve ticaretle meşgul olduğu Bosna, Rumeli ve Özi gibi eyaletlerin beylerbeylerine, Saraybosna, Filibe ve Sofya kadılarına, bu eyaletlerdeki diğer tüm kadılara, iskele eminlerine, vilayet ayanlarına ve iş erlerine hitaben "bazergan hükmü" niteliğinde bir emr-i şerif istemiş, söz konusu belge bunun üzerinde hazırlanıp verilmiştir.²⁴

Balkanlarda oldukça yaygınlaşmış olan buna benzer istismarların önlenmesi için Dubrovnikli tüccarlar elçilerden ve/ya onların İstanbul'daki vekilinden, Osmanlı makamlarından isimlerine düzenlenmiş bir "bazergan hükmü" çıkarılmasını isterlerdi. İçeriğinde ata binip silah taşıyabilme hakkının tanındığı ve Osmanlı Devleti'nin müstemenlere verdiği Müslüman kıyafeti giyebilme izni gibi güvenliğe dair tedbirlerin yer aldığı bu belgelerde ayrıca yerel idarecilerin ve görevlilerin Dubrovnikli tüccarların muaf oldukları vergileri istememeleri, onları engellememeleri, işlerinde zorluk çıkarmamaları, aksine cumhuriyetin Osmanlı'ya olan "‘ubûdiyet ve

²³ HD. 2, s. 129/3 (Evâhir-i Şevval 1125 / 10-19 Kasım 1713).

²⁴ HD. 2, s. 132/3 (Evâsıt-ı Rebiülevvel 1127 / 17-26 Mart 1715). Aynı muhataplara hitaben benzer bir sebeple kaleme alınmış bir diğer hüküm için bk. HD. 2, s. 122/2 (Evâhir-i Şevval 1125 / 10-19 Kasım 1713).

*sadâkatları muktezâsınca*²⁵ himaye edilmeleri buyrulurdu. Bu çalışmanın ana kaynağını oluşturan arşiv belgelerinde bu amaçla verilmiş emân nitelikli çok sayıda belgenin defter kaydı olan surete rastlanmıştır.²⁶

İnsan Kaçakçılığı, Sınır Ötesi Saldırı, Esir Alma ve Fidyeye Meseleleri

Bosna, Hersek, Karadağ ve çevre bölgelerde gelişen, Boşnakların bölgedeki diğer unsurlarla sosyal, ekonomik, adlî vb. irtibatların neticesinde ortaya çıkan tabii münasebetler, ticarî rekabette tüccarların, sosyal temaslarda ise yöre insanının sınır ötesi yerleşimlerin meskunlarıyla olan sürtüşmeleri birtakım asayiş ve hukuk problemlerine de yol açmıştır. 16. yüzyılın son çeyreği ve 17. yüzyılın başlarında bu gibi sürtüşmelerin başlıca kaynağı, coğrafyada ciddi bir sorun haline gelen Uskok meselesi iken 17. yüzyılın sonlarında ise bölgede meydana gelen savaşlar ve işgaller sebebiyle birçok yerin savaşın unsurları arasında el değiştirmesidir. Bu devrim içerisinde ahalinin farklı cepheler arasında “öteki”ne karşı olan tarafgirliği, pek çok noktada çekişme konularından biri haline gelmesine sebebiyet vermiştir.²⁷ Bunun dışında bölgede kronikleşmiş olan kan davaları, eşkıyalık ve korsanlık/deniz haydutluğu gibi bölgenin kronikleşmiş problemleri de yine coğrafyanın bir gerçeği olarak tarihe geçmiş ve hemen hiçbir zaman tam olarak çözülememiş meseleler halinde kalmıştır. Bu çalışmanın zaman sınırlamasını oluşturan tarih aralığında meydana gelen olaylara bakıldığında denizden

²⁵ Bu ifade için bk. HD. 2, s. 123/1 (Evâ’il-i Cemaziyelevvel 1124 / 1-10 Haziran 1712); s. 136/1 (Evâhîr-i Rebiülahir 1128 / 14-23 Nisan 1716), s. 153/4 (Evâ’il-i Safer 1141 / 6-15 Eylül 1728).

²⁶ Örneğin bk. HD. 2, s. 122/2 (Evâsıt-ı Rebiülahir 1124 / 18-27 Mayıs 1712); s. 129/2 ve suretleri (Evâhîr-i Şevval 1125 / 10-19 Kasım 1713); s. 132/3 ve suretleri (Evâsıt-ı Rebiülevvel 1127 / 17-26 Mart 1715); s. 133/2 ve suretleri (Evâsıt-ı Rebi’ü’l-evvel 1128 / 4-13 Mart 1716); s. 169/5 (Evâhîr-i Rebiülevvel 1147 / 21-30 Ağustos 1734); s. 178/1 (Evâhîr-i Rebiülevvel 1153 / 16-25 Haziran 1740) ve daha pek çok yerde. Bu tabire ilaveten “*gerdûn-beste-i tavk-ı ‘ubûdiyet ve cizye-güzâr kûyyü’l-itâ’ati olan re’âyâsından Dobravnik memleketi*” ifadesi için bk. HD. 2, s. 165/3 (Evahîr-i Zilhicce 1145 / 4-13 Haziran 1733); s. 170/5 (Evâhîr-i Şevval 1147 / 16-25 Mart 1735).

²⁷ Vesna Miović, *Kavşaktaki Bilgelik, Dubrovnik Cumhuriyeti ve Osmanlı Devleti Döneminde Olaylar*, ed. Ivanka Perić, çev. Luka Aničić, Dubrovnik 2011, s. 49; aynı yazar, *Diplomacija*, s. 91.

Garp Ocağı korsanlarının ve karadan ise Hersek ve Karadağ'dan gelen insan kaçakçılarının Dubrovnik Cumhuriyeti egemenliğindeki yerleşimlere taarruz ettiklerine ve yakaladıkları esirleri fidye karşılığında salıverme ya da satma teşebbüslerine rastlanır.

Kuzey Afrika menşeli veya Batı Balkanların farklı bölgelerindeki üslerden kaynaklı korsanlık meselesi çalışmanın konusu dışına alındığında ise Bosna ve Hersekliilerin sebep olduğu olaylar hakkında da bazı fermanlar karşımıza çıkmaktadır. Dubrovnik Cumhuriyeti, sınırları, toprakları ve vatandaşları her ne kadar ahidnamelerdeki maddelerde sabit olduğu üzere emân hukuku gereği Osmanlı Devleti'nin ve sultanın himayesi altında olsa dahi bazı zamanlarda Osmanlı reayasından insan kaçakçılığıyla meşgul olan kesiminin ya da Osmanlı topraklarındaki eşkiyaların hedefine girmekten kurtulamamıştır. 17. yüzyılda Dubrovniklilerin pek çok defa esarete götürüldüğü veya yaralandığı veyahut da öldürüldüğü²⁸ örneklerin mevcudiyeti bilinmekte beraber 18. yüzyılın ilk yarısında da bu sorunun önünün tam olarak alınamadığı, benzer bazı olayların meydana gelmiş olmasından anlamak mümkündür.

Bu konuya dair bir olay Bosna'nın Derbend adlı mahalinde yaşanmıştır. 1723 tarihli bir fermandaki kayda göre Dubrovnik asilzadelerinin görevlendirdiği iki ulak adı geçen yerde eşkiya saldırısına uğramıştır. Dubrovnik elçilerinin başkentteki arzlarına göre ulakların yanlarında taşıdıkları otuz bin altın ve eşyaları eşkiyalar tarafından gasp edilmiştir. Bosna beylerbeyine ve Foça kadısına gönderilen fermana eşkiyaların yakalanması, olayın araştırılması, çalınan altın, mal ve eşyanın geri verilerek zararın tazmin ettirilmesi ve suçluların cezalarının verilmesi salık verilmiştir.²⁹

1715 yılında Bosna beylerbeyine gönderilen bir fermana ise insan kaçakçılığının ve fidye talebinin bir örneğiyle karşılaşılmaktadır. Kendisi Arnavut asıllı olan İşkodralı Yusuf Masiye, Ülgün korsanlarından veya onlarla işbirliği içerisindeki esir tüccarlarından birisidir. Her zamanki uğraşı olduğu üzere Hristiyan esirleri Avrupa'ya götürmek ve onlar için belirlediği fidyeyi tahsil etmek amacıyla yola çıkmıştır. Elindeki esirlerle

²⁸ Miović, *Spisima*, s. 123-125; Miović, *Spisima II*, s. 94.

²⁹ HD. 2, s. 147/3 (Evâhir-i Ramazan 1135 / 25 Haziran – 5 Temmuz 1733).

Dubrovnik'e uğramaya niyetlenen Yusuf kendisine izin verilmemesi üzerine bazı Ülgünlülerle anlaşıp bir gece vakti donattığı kayıkla bir Dubrovnik köyünü basmış ve buradan bir beyzadeyi esir alarak İşkodra'ya götürmüştür. Yusuf, beyzadenin fidyesini 2.800 altın olarak belirledikten sonra bunu Dubrovnik beylerine bildirmiştir. Nasıl olduğu belgeden öğrenilemese de Yusuf'un elinde esir olan beyzade bir şekilde kurtulmuştur. Bunun üzerine Yusuf Osmanlı mercilerine şikâyetle bulunarak bazı Dubrovniklilerin alacağını ödemediklerini, bahsi geçen meblağın borç olarak onların üzerinde kaldığını arz etmiştir. İstanbul'dan Bosna beylerbeyine gönderilen fermanla Yusuf'un şikâyetinde ve taleplerinde haksız olduğuna hükmedilmiş ve onun bu davranışlarının Dubrovniklilerin zararına yol açtığı, hâlbuki onların himaye edilmeleri ve esir edilmemeleri salık verilmiştir.³⁰

Bir başka olay ise Mostarlı Hacı Osman ve Mehmed adlı Osmanlı reayasından kimselerin başından geçmiştir. Mısır'dan gemiyle Dubrovnik Limanı'na inip Mostar'a doğru karadan yol alan adı geçen kişiler, Osmanlı-Dubrovnik sınırında Harine adlı yerde eşkiya taarruzuna maruz kalmışlardır. Eşyaları yağmalanan bu kişilerin yanlarındaki biri saldırıda hayatını kaybetmiş ve bir diğer kişi ise esir edilmiştir. Olayı Mostar'da dava eden Osman ile Mehmed, söz konusu eşkiya ile bazı Dubrovniklilerin ittifaken bu saldırıyı yaptıkları yönünde beyanda bulunmuşlardır. Dubrovnik elçisinin arzına göre Dubrovniklilerin bu olayda dahli olmamasına rağmen mağdur reayanın yalancı şahitler arayarak kadı karşısında haksız ithamda bulunduğunu, kadıdan da buna dair hüccet aldıklarını belirtmiştir. Akabinde Bosna beylerbeyine diplomatik bir görev için giden Dubrovnik elçisi Çuko Marsik, Mostar'da bulunduğu esnada müddei tarafın elçiye hücceti göstererek şikâyetçi olmalarıyla elçi de bu davaya muhatap olmuştur. Akabinde elçi Marsik meseleyi başkente taşımış ve Hersek sancakbeyine gönderilen fermanla öğrenildiğine göre davayı Divan-ı Hümayun üstlenmiştir.³¹

³⁰ HD. 2, s. 131/3 (Evâsıt-ı Safer 1127 / 16-25 Şubat 1715).

³¹ Hersek sancağı mutasarrıfına, Mostar kadısına ve Mostar'da meskûn olan Mevlana Mustafa'ya gönderilen ferman için bk. HD. 2, s. 123/2 (Evâ'il-i Cemaziyelâhir 1124 / 6-15 Temmuz 1712). Davanın başkentte halledilmesi için İstanbul'a gelen elçi Çuko Marsik için hazırlanmış ve öncekiyle aynı makamlara hitap eden yol emniyetine dair ferman için bk. HD. 2, s. 123/3 (Evâ'il-i Receb 1124 / 4-13 Ağustos 1712).

SONUÇ

Çalışmanın zaman sınırlamasını oluşturan 1712-1740 yılları arasında, Dubrovniklilerin Bosna eyaletindeki ve Hersek sancağındaki faaliyetlerine ve karşılaştıkları problemlere dair ferman türündeki arşiv kaynaklarında tespit edilen meseleler iki başlıkta ele alınmıştır: “Osmanlı Taşra Görevlilerinin İlegal Vergi Talepleri” ve “İnsan Kaçakçılığı, Sınır Ötesi Saldırı, Esir Alma ve Fidyeye Meseleleri”. Her iki vakanın da geçen yüzyıldan bakiye kalan ve çözilemeyen sorunlar olarak ikili ilişkiler tarihinde yer aldığını belirtmek gerekir. Bu meselelerle alakalı şikâyetler, Dubrovnik elçilerinin İstanbul’a arz ettiği kadarıyla merkez evrakında kayıt altına alınmıştır.

Çalışmada ele alınmış olan meseleler, bir önceki yüzyılda da mevcut olan sorunlar yumağının bazı veçhelerinin devam ettiğini gösterirken aynı zamanda Osmanlı merkezî otoritesinin taşra yönetimleri üzerindeki zafiyetini aksettiren birer örnek olarak değerlendirilmiştir. Buna göre taşra askeri ve vergi tahsildarları özelindeki memurlar gibi Osmanlı yerel görevlilerinin Dubrovniklilerden resmîyetle belirlenmiş haddenden fazla vergi alma çabaları, muaf oldukları vergileri tahsil etme gayretleri ve bunlara karşı Osmanlı başkentinin yerel idarecilere gönderdiği fermanlar ve verdiği beratlarla Dubrovnikli tüccarları korumaya çalışması, belgelerde en yoğun görünen konulardır. Bu nedenle Osmanlı merkezinin Bosna beylerbeyliği, Bosna merkezinin Hersek sancakbeyliği ve tüm bu idarî birimlerin amirlerinin de sahadaki Osmanlı görevlileri üzerindeki yaptırım gücünün nispeten zayıflığının sürdüğüne kanaat getirilebilir. Bunun dışında bölgesel güvenliğe dair yalnızca üç olayın yaşanmış olması ise sınır emniyetinin ve asayişin büyük ölçüde sağlanmış olduğu izlenimini vermektedir. Ancak Bosna evrakının çalışmada kullanılamamış olması bu hususta net hüküm vermeyi imkan dâhilinden çıkarmaktadır.

Diğer yandan otuz seneye yakın olan bu zaman dilimi içerisinde problem çeşitliliğinin bu kadar az olması düşündürücüdür. 17. yüzyıla ait belgeler korsanlık, eşkiyalık, sınır ötesi kan davaları, karşılıklı saldırılar, cinayetler, borç davaları, Osmanlı taşra idarecilerinin ve görevlilerinin cumhuriyet sınırına ihlalleri vb. geniş bir konu yelpazesine sahipken 18. yüzyılın ilk yarısı içinde bulunan bu dönemde merkez evrakına çok daha

az konu çeşitliliğinde şikâyetin yansıdığı olmasının ise bazı sebepleri bulunmaktadır. Bunun öncelikli sebebi, II. Viyana Bozgunu sonrasında Kutsal İttifak Savaşları sırasında Hersek'in işgale uğramasının bir neticesi olarak Osmanlı-Dubrovnik sınır birliğinin kalmaması ve bunun sonucunda da Dubrovnik diplomasinin sorunları çözme yolu olarak ikili ilişkileri 1687 yılından itibaren İstanbul'dan ziyade Bosna eyalet merkeziyle ve Hersek sancakbeyliğiyle sürdürmüş olmasıdır. Bölgede meydana gelen gelişmelere bu şekilde doğrudan müdahale edebilecek olan Bosna beylerbeyliği ile münasebetler bu yıllardan itibaren daha öne çıkmıştır. 1695'e kadar olan kesintiden sonra Dubrovnik diplomatik misyonu her ne kadar İstanbul ile tekrar irtibat kurmuşsa da cumhuriyet senatosunun Osmanlı hükümetini ikna ederek kabulünü sağladığı üç senede bir haraç ödeme kararının devamını sağlamak için başkent nezdinde temsilini azaltmıştır. Böylece Dubrovniklilerin Bosna ve Hersek'teki faaliyetleri ve maruz kaldıkları problemlerin İstanbul'a yansımaları da bu orantıda düşmüştür. Bu gelişmeler nedeniyle Bosna buyruklularını ve diğer ana kaynakları makalede kullanamamış olmak, konuyu bütüncül bir şekilde işlemek açısından bir eksiklik olmuştur. Öte taraftan, konunun aydınlatılabilmesi açısından merkez evrakındaki belgelerin makalede işlenebilmiş ve önemli görülen bir kısmının neşredilmiş olması sayesinde ise Osmanlı-Bosna-Dubrovnik münasebetleri üçgenindeki araştırmalara katkı sağlamak yönünden literatüre mühim veriler sunulmuştur.

Bibliyografya

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA.)

Hadariye Defteri (A. DVNS. HADR. d.), nr. 2

- s. 122/2 (Evâsıt-ı Rebiülahir 1124 / 18-27 Mayıs 1712).
- s. 123/1 (Evâ'il-i Cemaziyelevvel 1124 / 1-10 Haziran 1712).
- s. 123/2 (Evâ'il-i Cemaziyelehîr 1124 / 6-15 Temmuz 1712).
- s. 123/3 (Evâ'il-i Receb 1124 / 4-13 Ağustos 1712).
- s. 125/1 (Evâ'il-i Rebiülevvel 1125 / 28 Mart – 6 Nisan 1713).
- s. 128/2 (Evâhir-i Cemaziyelehîr 1125/ 15-24 Temmuz 1713).
- s. 128/4 (Evâsıt-ı Şevval 1125 / 31 Ekim – 9 Kasım 1713).
- s. 129/2 ve suretleri (Evâhir-i Şevval 1125 / 10-19 Kasım 1713).

- s. 129/3 (Evâhir-i Şevval 1125 / 10-19 Kasım 1713).
 s. 131/3 (Evâsıt-ı Safer 1127 / 16-25 Şubat 1715).
 s. 132/3 (Evâsıt-ı Rebiülevvel 1127 / 17-26 Mart 1715).
 s. 133/2 (Evâsıt-ı Rebiülevvel 1128 / 4-13 Mart 1716).
 s. 134/2 (Evâil-i Rebiülahir 1128 / 23 Mayıs – 1 Haziran 1716).
 s. 136/1 (Evâhir-i Rebiülahir 1128 / 14-23 Nisan 1716).
 s. 147/3 (Evâhir-i Ramazan 1135 / 25 Haziran – 5 Temmuz 1733).
 s. 153/4 (Evâ'il-i Safer 1141 / 6-15 Eylül 1728).
 s. 160/1 (Evâ'il-i Cemaziyelevvel 1143 / 12-21 Kasım 1730).
 s. 165/3 (Evahir-i Zilhicce 1145 / 4-13 Haziran 1733).
 s. 169/5 (Evâhir-i Rebiülevvel 1147 / 21-30 Ağustos 1734).
 s. 170/5 (Evâhir-i Şevval 1147 / 16-25 Mart 1735).
 s. 178/1 (Evâhir-i Rebiülevvel 1153 / 16-25 Haziran 1740).

Kitap, Makale ve Tezler

Acıpınar, Mikail, *Osmanlı İmparatorluğu ve Floransa, Akdeniz'de Diplomasi, Ticaret ve Korsanlık (1453-1599)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2016.

Akgündüz, Murat, "Osmanlı İdaresi Döneminde Bosna-Hersek", D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, XVIII (2003), s. 111-130.

Arık, Sabire, "Polonya (Leh) Kaynaklarında Varna Savaşı ve Sonuçları", Türk Tarihinde Balkanlar, Balkans in the Turkish History, I, ed. Zeynep İskefiyeli, M. Bilal Çelik ve Serkan Yazıcı, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Sakarya 2013, s. 355-379.

Bostan, İdris, "Ahidnamelere ve Uygulamalara Göre 15-16. Yüzyıllarda Osmanlı-Dubrovnik Ticari Münasebetleri", Osmanlı Deniz Ticareti, Küre Yayınları, İstanbul 2019, s. 79-87.

Canbaz, Sevda Dırğa, 15/3 No'lu Dubrovnik Düvel-i Ecnebiyye Defteri (H. 1057-1073 / M. 1647-1663) (İnceleme-Metin): Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.

Carter, Frank W., "The Political Geography of the Dubrovnik Republic", *Acta Geographica Croatica*, 29 (1994), s. 77-98.

Cezar, Mustafa, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, I, TTK, Ankara 2010.

Çetin, Altan – Çağ, Galip, "Bosna'nın Osmanlı İdaresine Geçişinde Bogomilliliğin Etkisi", Tarih Okulu, IX (2011), s. 19-35.

Emecen, Feridun, "Bosna Eyaleti", TDVİA, VI, İstanbul 1992, s. 296-297.

Faroqhi, Suraiya, *Osmanlı İmparatorluğu ve Etrafındaki Dünya*, çev. Ayşe Berktaş, Kitap Yayınevi, İstanbul 2010 (2. Baskı).

Faroqhi, Suraiya, "Ticaret Bağlantıları", *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak*, çev. Gül Çağalı Güven ve Özgür Türesay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008 (3. Baskı)

Fekete, Ludwig, “Osmanlı Türkleri ve Macarlar, 1366-1699”, Belleten, XIII/52 (Ekim 1949), s. 664-703.

Glavina, Mladen, *17. Yüzyıl Başında Osmanlı İmparatorluğu ile Dubrovnik Cumhuriyeti İlişkileri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

Harris, Robin, *Dubrovnik, A History*, SAQI, Londra 2003.

İnalcık, Halil, “Stefan Duşan’dan Osmanlı İmparatorluğuna, XV. Asırda Rumeli’de Hristiyan Sipahiler ve Menşeleri”, *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s. 207-248.

İnalcık, Halil, Fatih Devri Üzerinde Resmi Vesikalar, I, TTK, Ankara 1995 (3. Baskı)

İnalcık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, I (1300-1600), çev. Halil Berktaş, Eren Yayınları, İstanbul 2004 (2. Baskı).

Kafadar, Cemal, Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken, Metis Yayınları, İstanbul 2009 (3. Baskı).

Köse, Metin Ziya, Osmanlı Devleti ve Dubrovnik İlişkileri, 1500-1600, Doğu Akdeniz’de Casuslar ve Tacirler, Giza Yayınları, İstanbul 2009.

Metin Ziya Köse, “Osmanlı Balkanı’nda Kara Ticareti ve Rekabet: Rumeli’de Dubrovnik Tüccarları (1600-1630)”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2013), s. 41-58.

Köse, Metin Ziya, “Osmanlı Balkanı’nda Kara Ticareti ve Rekabet: Rumeli’de Dubrovnik Tüccarları (1600-1630)”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2013), s. 41-58.

Miović-Perić, Vesna, *Na Razmeđu*, Dubrovnik 1997.

Miović, Vesna, Dubrovačka Diplomacija u Istambulı, Hrvatska Akademija Znanosti i Umjetnosti Zavod za Povijesne Znanosti u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik 2003.

Miović, Vesna, *Dubrovačka Republika u Spisima Osmanskih Sultana*, Državni Arhiv u Dubrovniku, Dubrovnik 2005.

Miović, Vesna, Dubrovačka Republika u Spisima Namjesnika Bosanskog Ejaleta i Hercegovačkog Sandžaka, Državnog Arhiva u Dubrovniku, Dubrovnik 2008.

Oruç, Hatice, “15. Yüzyılda Bosna Sancağı ve İdari Dağılımı”, *OTAM*, 18 (2015), s. 249-271.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, I-II, TTK, Ankara 1995 (7. Baskı).

Valjevac, Muhamed – Katana, Dzana, “Bosna’da Bogomiller – Tarihsel Gelişim ve Mezhepler Arası Çatışma”, *CIEES, Ortodoks Kiliseleri Tarihi*, ed. Sema Aktaş Sarı, Erim Vatandaş ve Mehmet Kerim, Eskişehir 2020, s. 179-199.

Yemişçi, Cihan, "The Other Face of the Medallion: Pursuit of Truth from the Samples of Two Archives about Ottoman-Dubrovnik Relations", I. CIEES Bildiriler Kitabı, ed. Yücel Öztürk ve Nuri Kavak, Eskişehir 2018, s. 67-82.

Yemişçi, Cihan, "XVI ve XVII. Yüzyıllarda Gabela Tuz Pazarı ile Bosna ve Hersek'in Tuz İhtiyacının Karşılanması", Pazar Kitabı, ed. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2020, s. 170-222.

Yemişçi, Cihan, "Split Limanı'nın Uluslararası Ticarete Açılması ve Split Dubrovnik Rekabeti (1590-1645)", Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19/1 (2021), s. 266-284.

Yemişçi, Cihan, Hilal ile Haç'ın Arasında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1326 1592), Efe Akademi, İstanbul 2023.

Yemişçi, Cihan, Doğu ile Batı'nın Sınırında Osmanlı-Dubrovnik İlişkileri (1592-1714), Efe Akademi, İstanbul 2023.

Yemişçi, Cihan, *Dubrovnik'te Osmanlılar, Osmanlı-Dubrovnik İlişkilerinin Sosyal ve Hukuki Yönü*, Değişim Yayınları, İstanbul 2023.

Yemişçi, Cihan – Dursun, Hanife, "Bosna Eyaleti'nde Dubrovniklilerin Karşılaştıkları Problemler ve İlgili Fermanlar (1670-1685)", *JIEES*, 5/1 (Yaz 2023), Sakarya, s. 96-126.

Zlatar, Zdenko, "Dubrovnik and Ottoman Balkans (1430-1808)", ed. Zeynep İskefiyeli, M. Bilal Çelik ve Serkan Yazıcı, Türk Tarihinde Balkanlar, Balkans in the Turkish History, I, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya 2013, s. 475-512.

Ekler

EK 1a: Dubrovnik Tüccarına Verilmiş Ticaret İzni, Yol Güvenliği ve İmtiyazlarına Dair Berat

Kaynak: HD. 2, s. 122/2 (Evâsıt-ı Rebiülahir 1124 / 18-27 Mayıs 1712).

EK 1b: Belgenin Transkripsiyonu

Rumili valisine ve Belgrad muhâfızına ve Bosna beğlerbeğisine ve ber-vech-i arpalık [] sancağı mutasarrıfına ve Sofya ve Filibe ve Belgrad ve Saraybosna kadılarına ve İlbasan sancağı beyine ve zikr olunan eyâlet ve elviyede vâki' olan sâ'ir kadılara ve kılâ' dizdârlarına ve ümenâ ve â'yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Dubrovnik beyleri taraflarından vekil olan Luka Kiryako 'arz-ı hâl idüb Dubrovnik bazirgânlarından Batbo Radi nâm bazirgân bir nefer Dubrovniklü hizmetkâriyla taht-ı hükûmet ve kazâlarınızda bey' u şirâ' eylediği emti'asından 'ahid-nâme-i hümâyûn ve Dubrovniklüye verilen nişân-ı 'âlişâna muhâlif gümrük ve bâc ve cizye ve ispençe ve dâm ve mürûriye ve bal mumundan 'avâid ve kantariye ve rüsûmât ve sâ'ir tekâlîf ile rencide olunmayub ve yollarda kendüsün harâmî eşkiyasından korumak için tebdîl-i câme idüb ve âlet-i harb götürdükde ve ata bindikde ulak nâmıyla davarı alınmayub 'ahidnâme-i hümâyûn mücebince himâyet u sıyânet olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ eylediği ecilden Dubrovniklüye i'tâ olunan 'ahidnâme-i hümâyûn ve ahkâm kaydına mürâca'at olundukda Dubrovnik bazirgânları memâlik-i mahrûsemde ticâret edeler gelüb gideler rızklarına ve davarlarına ve sâ'ir esbâblarına kimesne dahl idüb zahmet vermeye ve yollarda bâc taleb etmeyeler ve şimdiden sonra sâ'ir bid'atlar ihdâs olmağla cümle Rumili vilâyetlerinde Dubrovnik bazirgânlarından nesne taleb olunmaya ve 'ahidnâme-i hümâyûna muhâlif emr-i şerîf dahi ihrâc olunur ise 'amel olunmamak ve Dubrovnik elçileri gelüb İstanbul ve Edirne ve Brusa'dan gayrı Rumili vilâyetlerinde tâcirler sattıkları metâ'larından ber-karâr-ı sâbık gümrük ikişer akçe alinub üç yerden gayrı yerde sattıkları metâ'nın gümrüğün üç yılda üç yüz bin akçe mukâta'a ile cânibimizden hâmil bulalım ve hâmilimize yarar kefil bi'l-mâl bulalım nesne zâyî' olmayub ve altı ayda bir elli bin akçe hazine-i 'âmireye teslîm edelim âherden emin dahl etmeyüb ve üzerimize havâle gelmesün deyu iltizâm ettikleri ecilden mezbûrların bazirgânları zikr olunan üç yerden gayrı Rumili vilâyetlerinde karadan ve denizden getürüb satdıkları metâ'larından ber-karâr-ı sâbık yüzde iki akçe alınmak emr olunub bazirgânları metâ'ları satdıkları yerlerde yüzde iki akçe gümrükleri kendi taraflarından gümrük 'âmilim olana vireler ve mahûf ve muhâtara olan yerlerde kendüleri korumak için Dubrovniklüler tebdîl-i câme idüb ve âlet-i harb götürdüklerinde dahl u ta'arruz olunmayub ve ata bindiklerinde ulak nâmıyla davarları alınmayub himâyet u sıyânet olunalar deyu mastûr ve mukayyed bulunmağın 'ahidnâme-i hümâyûn mücebince 'amel oluna deyu yazılmışdır. Fî Evâsıt-ı R sene 1124 (18-27 Mayıs 1712)

EK 2a: Hersek'te Osmanlı Görevlileri ve Memurlarının Dubrovnikli
Tüccarlardan Muaf Oldukları Vergileri Zorla Tahsil Etmeleri Üzerine
Gönderilen Ferman

Kaynak: HD. 2, s. 134/2 (Evâ'il-i Rebi'ülahir 1128 / 25 Mart – 3 Nisan 1716).

EK 2b: Belgenin Transkripsiyonu

Bosna beğlerbeğisine ve Saraybosna monlasına ve Hersek sancağı beyine ve zikrolunan eyâlet ve sancakda vâki' sâ'ir kadırlara hüküm ki;
Hâlâ Dobravnik cizyeleri rikâb-ı hümâyûnuma getüren elçileri Cono Resti ve Nokoliça Buka ordu-yı hümâyûnuma 'arz-ı hâl idüb vilâyet-i mezbûr tâcirleri Bosna ve Hersek ve Foça ve Grajda nâm kasabalardan mürûr iderler iken zikr olunan mahallerin gümrükçileri ve bâc-dârları ve sınır başında bâc-hâne nâm mahal muhâfazasında olan Payoğlu Mustafa Kethüdâ ve Memi Kethüdâ ve sâ'ir bölükbaşları ve pandurbaşları Tirebin*de vâki' Bakuyir** kal'ası kapudanı Osman'ın şerîki ile hilâf-ı 'ahidnâme-i hümâyûn ve mugâyir-i emr-i şerîf cebren yüklerin indürüb ve gümrük ve bâc nâmiyle küllî akçelerin alub rencide itmeleriyle hilâf-ı 'ahidnâme-i hümâyûn cebren aldıkları tüccârına redd ve ba'de'l-yevm zikr olunan mahallerde ve sâ'ir bâc-hâne ve öbürki metrislerinde gümrük ve bâc nâmiyle zulm u te'addî itdirilmemek bâbında emr-i şerîfim ricâ eyledikleri ecilden ve 'ahidnâme-i hümâyûna mürâca'at olundukda Dobravnik bazirgânları memâlik-i mahrûsemde ticâret ideler gelüb gideler rızklarına ve davarlarına ve sâ'ir esvâblarına kimesne dahl idüb zahmet vermeye ve yollarda bâc taleb olunmaya deyu mastûr ve ma'den mukâta'ası defterlerine nazar olundukda vilâyet-i mezbûre tâcirlerinin Rumili vilâyetlerinde bey' ü şîrâ eyledikleri metâ'larının gümrüğü senevî birer yük akçeye Dobravnik vilâyeti beğleri kefâletleriyle bin yüz yigirmi yedi senesi Rebi'ü'l-evveli evâsıtından üç seneye dek tercümânları Luka Lovhik nâm tercümâna deruhde ve şurût-ı sâbıkı üzere İstanbul ve Edirne ve Bursa'dan gayrı Rumili vilâyetlerinde tüccârının bey' ü şîrâ eyledikleri metâ'larının gümrüğün taraflarından olan eminlerine zabt ve cem' ve tahsîl itdirülüb kadîmden olıgelene muhâlîf ve 'ahidnâme-i hümâyûna mugâyir ümenâ ve 'ummâl ve mültezimîn ve nüzûzâr min ba'd bir vechile dahl u ta'arruz eylemeyüb ancak kendü taraflarından emin ta'yîn olunan 'âmirlerine cem' ve tahsîl itdirilmek üzere berât-ı şerîf virildiği mukayyed bulunmağla iddî'aları üzere müdâhale olunduğu vâki' ise 'ahidnâme-i hümâyûn şurûtunun mugâyiri olduğundan ancak kendi tüccârlarından aldıkları girü redd ve fimâ-ba'd cevri u te'addî olunmamak üzere emr-i şerîf virilmek için baş defterdârim el-Hâc Mehmed dâme 'ulûvuhuya i'lâm itmeğin vech-i meşrûh üzere 'amel oluna deyu yazılmışdır. Fî Evâ'il-i R sene 1128

* Trebinje.

** Günümüzde Osman Paşa tabyası olarak anılan surlar.

EK 3b: Belgenin Transkripsiyonu

Bosna valisine ve Hersek beğlerbeğisine ve Foça ve Brebol* ve Taşlıca ve eyâlet-i mezbûrda vâki' olan kadılarına ve â'yân-ı vilâyet ve sâ'ir â'yâna hüküm ki;

Kıdvetü a'yânî'l-milleti'l-mesihîyye Dobravnik elçileri Tomo Baseli ve Luca Buce hutimet 'avâkibuhû bi'l-hayr Südde-i sa'âdetime mühürlü 'arz-ı hâl gönderüb Dobravnik bazirgânları memâlik-i mahrûsemde ticâret ideler gelüb gideler rızklarına ve davarlarına ve sâ'ir esvâblarına kimesne dahl idüb zahmet vermeye ve bunlardan bâc taleb itmeyeler ve sâ'ir bid'atlar ihdâs olunmağla cümle Rumili vilâyetlerinde Dobravnik bazirgânlarından nesne taleb olunmaya deyu 'ahidnâme-i hümâyûnda munderic ve bundan akdem vilâyetlerin hayvanâta muzâyakaları olmağla vilâyetlerinin ma'îşetleriçün bazirgânları öküz ve inek ve koyun ve keçi iştirâ idüb Dobravnik kal'asına ve iskelesine götördüklerinde yollarda pandur ve şakiyân sâ'ire hilâf-ı 'ahidnâme-i hümâyûn muhâlefet ve bâc ve 'avâ'id ve sâ'ir bahâne ile akçe taleb ve cebren alub esvâblarına ve davarlarına müdâhele itmeleriyle men' u def' olunmak içün bundan akdem emr-i şerîf virilmişken bu sene-i mübâreke de dahî hayvanâta muzâyakaları olmağla bazirgânları zikr olunan hayvanâtı taht-ı kazânızda buldukları yerlerden iştirâ ve Dobravnik kal'asına ve iskelesine götürmek murâd eylediklerinde bazı kimesneler hayvânât götüren bazirgânlara hilâf-ı 'ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ virilen emr-i şerîfe mugâyir dâm mutâlebesiyle cebren alub te'addî eylediklerin bildürüb hilâfına vaz' u hareket olunmayub men' u def' olunmak bâbında hükmi hümâyûnum ricâ ve divân-ı hümâyûnumda mahfûz olan 'ahidnâme-i hümâyûn ve kuyûd-ı ahkâma mürâca'at olundukda vech-i meşrûh üzre olduğu mastûr ve mukayyed bulunmağla 'ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ virilen emr-i şerîf mücebince 'amel olunmak içün hükm yazılmışdır. Fî Evâ'il-i Ş sene 1143

* Prepolje.

Ek4a: Dubrovnik-Hersek Sınırında Eşkiya Saldırısına Uğrayan İki Reayanın Mostar'daki Davası ve Bazı Dubrovniklilerin Eşkiya ile İttifakına Dair İthamları

Kaynak: HD. 2, s. 123/2 (Evâ'il-i Cemâziyah 1124 / 6-15 Temmuz 1712).

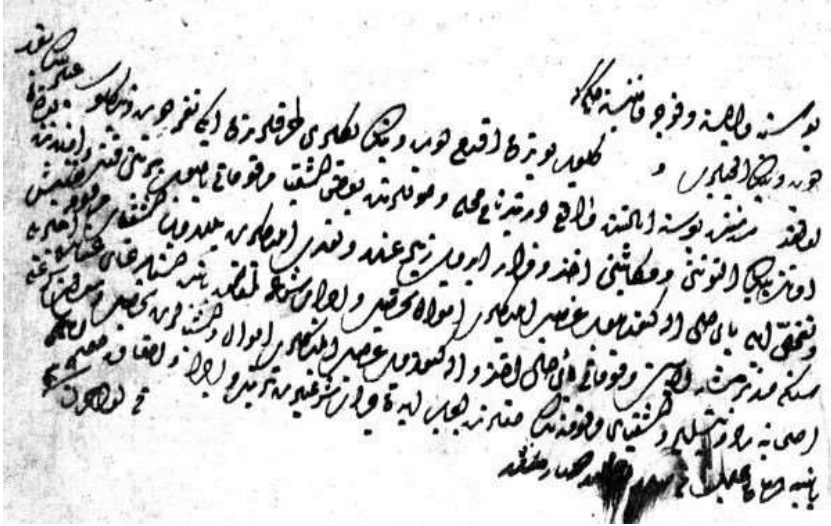
EK 4b: Belgenin Transkripsiyonu

Ber-vech-i arpalık Hersek sancağı mutasarrıfına ve Mostar kadısına ve Mostar'da sâkin mevlânâ Mustafa'ya hüküm ki;
 Dobravnik beğleri taraflarından vekil olan Luka Kiryako südde-i sa'âdetime 'arz-ı hâl idüb Mostarlı Hacı Osman ve Mehmed nâm kimesneler deryâdan sefine ile Mısır'dan gelüb Dobravnik iskelelerinden Âsitâne iskelesine dâhil [olub] ba'dehu karadan Mostar tarafına giderler iken devlet-i 'aliyyem sınıûrunda Harine nâm mahale vardıklarında dağ eşkıyâsı mezbûrların mallarını gasb ve bir âdemlerini katl ve bir âdemlerini esir eylemişler deyu şuyû' bulub Dobravniklûden bir ferdin husûs-ı mezbûrda medhali yoğiken mezbûrlar Dobravniklünün dahi ittifâkı vardır deyu isnâd ve Dobravnik beğzâdelerinden olub Bosna beğlerbeğisi tarafına elçilik tarîki ile giden Çuko Marsik nâm beğzâde Mostar'a uğradıkda zor şâhidler peydâ ve beğzâde-i mesfûrun yüzünde isbât olunmak üzere bir hüccet almalariyla ol-hüccet mûcebince 'amel oluna deyu emr-i şerîfim dahi ısdâr ve 'özü murâd eylediklerin bildürüb mesfûr beğzâde hâlâ elçileriyle Âsitâne-i sa'âdetime gelmek üzere olmağla mezbûrların da'vâsı ol tarafda görülmeyüb Âsitâne-i sa'âdetimde görülmek üzere havâle olunmak bâbında hükm-i hümayûnum ricâ eylediği ecilden vech-i meşrûh üzere Âsitâne-i sa'âdetime gelecek elçi ve âdemlerine ta'arruz olunmayub ol-vechile olan da'vâları Âsitâne-i sa'âdetimde görülmek üzere havâle oluna deyu yazılmışdır. Fî Evâ'il-i Cemâziye'l-âhir sene 1124

EK 5b: Belgenin Transkripsiyonu

Bosna beğlerbeğisine hüküm ki;
 Dobravnik beğlerinin Âsitâne-i sa'âdetimde vekilleri olan Luka Kiryako Südde-i sa'âdetime 'arz-ı hâl idüb Arnavud tâ'ifesinde İskenderiyeli Yusuf Masiye nâm kimesnenin Ülgün ve sâ'ir ol-tarafda olan mahallerde harbî Frenk esirleri iştirâ ve Frenge götürmek mu'tâdı olmağla vilâyet-i Dobravnik'den dahî birkaç Frenk esirleri geçirüb götürmek istedikde Dobravnik beyleri râzı olmadıklarından mezbûr Yusuf 'arz ve birkaç Ülgünlü ile ittifâk ve bir kayık donadub gice ile Dobravnik karyelerinden bir karyeye çıkub Dubrovnik beğzâdelerinden bir beğzâdeyi ahz ve İskenderiye'ye götürüb hile ile ol-beğzâdenin üzerine esir bahâsından olmak üzre iki bin sekiz yüz altun hükm ittirüb ba'zı Dobravnik beğleri tarafından î'lâm olundukda beğzâde-i mesfûr halâs olmuşiken mezbûr Yusuf der-i devlet-medârıma gelüb Dobravnik sâkinlerinden Yorgi ve Mosi ve Ramir Manon oğulları [] ve [] nâm zimmîler zimmetlerinde iki bin sekiz yüz altun alacağım vardır edâdan imtinâ' iderler deyu iştikâsına binâen şer'le görülmek için bir tarikle emr-i şerîf isdâr ve müdde'asın şühûd-ı 'udûl ile şer'ân isbâta kâdir değil iken mücerred ahz u celb sevdâsıyla gadr murâd eylediğin bildürüb hilâf-ı şer'-i şerîf beğzâde-i mesfûra ve sâ'ir Dobravniklülere gadr itdirilmemek bâbında hükm-i hümayûnum ricâ eylediği ecilden sen ki mîr-i mirân-ı mumâ-ileyhsin husûs-ı mezbûru sıhhat ve hakikat üzre görüb 'arz ve î'lâm eyleyesin deyu yazılmışdır. Fî Evâsıt-ı S sene 1127

Ek6a: İki Dubrovnikli Ulağın Bosna’da Derbend Adlı Mevkide Eşkiya Saldırısına Uğraması Olayıyla Alakalı Ferman

Kaynak: HD. 2, s. 147/3 (Evâhir-i Ramazan 1135 / 25 Haziran – 4 Temmuz 1723)

EK 6b: Belgenin Transkripsiyonu

Bosna valisine ve Foça kadısına hüküm ki;
 Dobravnik elçileri [] ve [] gelüb bundan akdem Dobravnik beğleri
 taraflarından iki nefer Dobravniklü sâ'îler bin yüz otuz [] senesinde
 Bosna eyâletinde vâki' Derbend nâm mahale vusûllerinde ba'zı eşkiyâ
 merkûmânı basub birini katl ve üzerinde bulunan otuz bin altunını ve
 mekâsibini ahz ve firâr idüb zîde gadr ve te'addî eylediklerin bildürüb
 eşyâ-yı merkûme teftiş ve tefahhûs ile bi-eyyi hâl ele getirülüb gasb
 eyledikleri emvâl tahsîl ve icrâ-yı şer' olunmak bâbında istid'â-yı 'inâyet
 itmeleriyle sen ki vezir-i müşârün-ileyhsin merkûmânı bi-eyyi hâl ahz ve
 ele getirüb gasb eyledikleri emvâl ve eşyâların tahsîl ve ma'rifet-i şer'le
 ashâbına redd ve teslîm ve eşkiyâ-yı merkûmenin haklarında icâb iden
 cezâ-yı şer'îlerin tertîb ve icrâ ve ihkâk-ı hak itmek bâbında fermân-ı
 'alişânım sâdır olmuştur deyu yazılmışdır. Fî Evâhir-i N sene [11]35